

Nogle med den grønne Bøghvede anstillede Forsøg, som Fodringsmiddel for Faaret, Svinet og Geden. Meddeelt af Professor Carl Viborg og oplæst i det Kongelige Landhuusholdnings Selskab.

Den, formedelst den velsmagende Bøghvedegrød og andre gode Egenstaber, yndede Bøghvedeplante har i den senere Tid tildraget sig saavel Lærdes som U lærdes Opmærksomhed, og foraarsaget adskillig Uenighed. Især er den kommen i et meget slet Rygte for den farlige Indflydelse, den i grøn Tilstand skal have paa nogle af vore Huusdyr. Men ogsaa her ere Meningerne deelte. I Nye Oeconomiske Aualers 2det Bind 3die Hefte Side 234, advarer Professor Oluffen mod Bøghvede til grønt Foder. Kammerraad Drewsen bekræfter i Landoeconomiske Tidender 6te Bind 1ste Hefte den grønne Bøghvedes skadelige Virkninger saavel paa Faaret som Svinet, men tilføier tillige, at den ikke angriber de af de sidste, som ere sorte eller forbrogede. Statsraad Viborg har udgivet et lidet Skrivt om Bøghvede, Markmuus og Spelt. Denne Forfatter troer det er Bieslik og ikke den grønne Bøghvede, der frembringer de anførte Tilfælde. Herimod har Kammerraad Drewsen taget til Gjenmæle i Landoeconomiske Tidenders 9de Bind 3die Hefte. Kammerraaden paastaaer som

forhen, og beviser endog ved Forsøg, at ikke Bierne men Boghveden sætter hiine Dyr i en sygelig Tilstand. — Hvad den Ene antager, benægter den Anden, og Stridshandsken er fastet paa en Maade, der burde være fremmed for videnskabelige Uenigheders Afgjørelse. — Er det da, som det lader, grundet, at en saa almindelig udbredt Plante, som Boghveden, kan være Huusdyrene skadelig, maae det være vigtigt, at faae Kundskab om, hvorledes den virker, og hvori dens skadelige Virkning ligger. Erfaringsveien bliver vist nok her den sikreste at følge, og er maaske den eneste, der leder til det rigtige Maal.

Erfaringer bør ei forkastes, men værdiges Opmærksomhed, hvad enten de iagttages af Lærd eller Læg, Mænd. Herpaa anfører Selskabets hæderlige Præsident Hr. Kammerraad Drewsen et meget indlysende Exempel i Landoeconomiske Tidenders 6te Bind's 1ste Hefte Side 33, i det han tilstaaer, at den Jagttagelse, der undgik hans granskende Die, blev bemærket af hans Røgter. Forsøg, som anstilles med Sandhedskjerlighed, og ikke ledes af nogen eensidig Anskuelse, maae her gjøre Udslaget, og give disse os end ikke altid et saa fuldkomment afgjørende og tilfredsstillende Resultat, som vi ønske, føre de os dog Sandheden nærmere.

Hr. Kammerraad Drewsen har som sagt allerede i Landoeconomiske Tidenders 9de Bind's 3die

Hefte, bekjendtgjort nogle paa Svinet anstillede Forsøg med den grønne Boghvede, og det kunde altsaa synes overflødigt at anstille flere. Den her omtvistede Sags Afgørelse forekommer mig imidlertid at være af saa megen Vigtighed for den praktiske Landmand, at den fortjener at flere beskæftige sig med samme. Dette, i Forening med den Tanke, at jeg tillige kunde gjøre Stiftelsens Elever, som udgaae til Rigets forskjellige Provindser, bekjendte med Boghvedens Virkning paa nogle af Huusdyrene, bestemte mig til at anstille de Forsøg, som jeg her har den Ære at forelægge Selskabet, og som de Hrr. Etatsraad Collin, Professor Oluffen, Kammerraad Drewsen og Hr. Lieutenant Holmblad gjorde mig den Ære at bivaane, da de bleve foretagne.

Første Forsøg.

Den 24de Juli 1819, da Boghveden stod i fuldeste Blomster, blev et Lam, som hidtil havde gaaet paa Græs, indsat, for at fodres med den grønne Boghvede i en styggefuld Stie. I Boghveden var nogen Melde, men Lammet lod disse ligge og aad med Begjerlighed Boghveden. I de første Dage sporedes ingen Virkning af denne Plante.

Den 7de August, altsaa efterat det allerede i 15 Dage havde nydt hiint Foder, begyndte Lammet at fradse sig noget bag Ørene, men der frem-

fom ingen Saar, og Klsen tabte sig i faa Dage saa at den den 10de August igjen var aldeles forsvunden. Den engang begyndte Fodringsmaade blev endnu fortsat til den 24de August, men uden at den havde mindste skadelig Indflydelse paa Dyrets Velbefindende. — Et andet Lam blev fodret paa samme Maade fra 19de til 29de August altsaa i 10 Dage med lignende Udfald.

Andet Forsøg.

Kor at overttydes, om den paa Hoden staaende Boghvede havde en anden Virkning, blev det først anførte Lam den 25de August sat ud i samme. Boghveden blomstrede endnu tildeels. Heden var som bekjendt i disse Dage meget stærk. Den 26de indfandt sig en heed udbredt smertefuld Hævelse som indtog Over- og Underlæben, samt begge Ørene. Den 27de August var denne Hævelse udbredt over hele Hovedet. Næseboerne vare næsten tilsluttede af Hævelsen, Slimhinden i Næsen leed, og affondrede en vandartet Vædske. Nandedraget var kort og benauet. Den 29de revnede Huden især paa Ørene. Øinene vare stærkt betændte og næsten tillukte. Dyret søgte bestandig at kradsse sig og herved fremkom, saavel paa Ørene som paa Hovedet almindelig udbredt, blodende Saar. Det syge Dyr var meget dorst, men blev, naar Klsen paakom det, meget uroligt og styrtede paa Hovedet i en Art af Raserie. Klsen tiltog

endnu bestandig, og Lammet søgte ei allene at kradsse sig med Bagbenene, men gned sig imod enhver Gjenstand. Saarene vare almindelig udbredte paa Ørene, Panden, Isfen og omkring Lindingerne og selv Benene og Albuehulen vare ei frie for samme. Paa Midten af høire Øre og Kanden af det venstre Øre sad derimod en udbredt sort Plet hvor intet Saar indfandt sig. Ede-lysten tabte sig, og Drobtbygningen var i Uorden. Den 3die Septbr. begyndte Saarene at sætte Skorpe, men den vedvarende Kløse fristede Dyret altid til at kradsse samme op paa nye og de fik derfor ei Tid til at læges. Naar Skorpen var afredet, udflod af Saaret en rød vandladet Væd-
 ske, men ingen virkelig Materie. Lammet skar Lænder af Smerte og Kløe. Betændelsen i Dinenene tiltog i den Grad, at den forreste Deel af Diet blev aldeles uigjennemsigtig. Dyret blev blindt, men beholdt dog Diebollerne (bulbi oculi). Den 6te Septbr. indfandt sig stærk Regn og Kulde, hvorfor Lammet blev indtaget. Det stod paa Stalden indtil den 10de, og Skorpen begyndte i denne Tid at løsne sig paa enkelte Steder og Saarene at udtørres.

Lammet blev nu sat paa Græs, da Voghveden begyndte at gaae med. Saalange der endnu var Varme i Veiret, vedblev det lidende Dyr bestandig at kradsse sig og Saarene kunde ikke læges. Da Kulden derimod indfandt sig, udtørredes Saa-

rene uden nogen Hjælp fra Kunstens Side. Kaa-
ret lever endnu, er blindt, men noget magert. Det
befinder sig i øvrigt aldeles tilspindelende vel.
Paa Hovedet, men ei paa Ørene er Ulden frem-
kommen.

1. Tredie Forsøg.

Jeg havde en hemmelig Ahnelse om at Bar-
men maatte kunde være med i Spillet, for at frem-
skynde hin farlige Virkning af Boghveden og an-
stillede derfor endnu et andet Forsøg.

Et Lam blev den 27de August sat ud i den
paa Marken staaende Boghvede. For at Heden
ei skulde virke paa samme, kom det først ud om
Eftermiddagen Kl. 5, stod Matten over, og blev
der næst indtaget næste Morgen Kl. 9. Den 30te
August indfandt sig ligeledes nogen Klæe omkring
Ørene men aldeles ingen Hævelse. Klæen tiltog
i de følgende 3 til 4 Dage, og der indfandt sig
små Saar omkring Ørene og paa Hovedet.
Wedelysten og Drøvtygningen leed intet. Paa
dette Lam fandtes enkelte sorte Plætter paa Ørene
og Panden, men her var ikke Spor til Saar.

Forsøget blev saaledes fortsat indtil den 10de
Septbr. altsaa i 14 Dage, men uden Forandring.
Saarenes Rængde var ei betydelig men Klæen
stærk.

Den 11te Septbr. blev Lammet sat paa
Græs. Saarene lægtes lidt efter lidt uden nogen

Behandling, saa at de den 21de, altsaa efter 11 Dage, alle vare forsvundne.

Fjerde Forsøg.

Den 24de Juli blev et aldeles hvidt Sviin der i Korveien allene var vant til animalisk Køde indsat, for ligeledes at fodres med grøn blomstrende Boghvede. Det syntes i Begyndelsen at ville brage Boghveden og foretrække Mellden, men da det først fik Smag paa den grønne Boghvede, aad det samme med megen Begjærlighed. Indtil den 7de August (i 15 Dage) bemærkedes aldeles ingen Forandring ved denne Fodringsmaade. Nu lod det, som om der indfandt sig nogen Kløe omkring Ørene, men her fremkom ingen Saar og diæse Tilfælde forsvandt reent efter nogle Dage. Fodringen med den grønne Boghvede blev fortsat til den 19de August. Samet uod altsaa i 26 Dage dette Foder uden mindste Skade.

Femte Forsøg.

Et forbroget Sviin blev indsat tillige med det hvide. Dette begyndte den 12te August at faae nogen Kløe bag Ørene, som vare hvide, der vedvarede i nogle Dage, men tabte sig uden at efterlade Saar eller andre Sygdomstilfælde. Forsøget blev fortsat til den 10de Septbr. med samme Udfald.

Sjette Forsøg.

Det til Forsøget No. 4 brugte hvide Sviin, blev den 20de August tåret i den grønne Boghvede. Sviinet blev allerede paa anden Dag meget uroligt, skreeg bestandigen og borede sig under bestandig Rystelse med Hovedet ind i Boghveden. Det aad ei meget af samme. Disse Tilfælde syntes at være hæftigst i Solheden, da Dyret derimod Morgen og Aften var mere roeligt og aad bedre. For at affjole sig, lod jeg det fore i en nærliggende Dam, hvorved det folte megen Lise. Den 25de August havde Dyret indviklet sig i Tåret, og blev derved kvalt. Ørene vare røde men endnu ei saarede.

Syvende Forsøg.

Da Forsøget No. 6 ved det tilstodte Uheld ei med Visshed beviser, om de anførte Tilfælde vare en Folge af den grønne Boghvede eller ikke, blev dette Forsøg gientaget.

Et hvidt Sviin blev den 29de August tåret i den grønne Boghvede. Det vragede i Begyndelsen dette Foder og søgte som det forrige at bore sig ned i samme. Den ved det foregaaende bemærkede Uroe og Skrigen indfandt sig derimod ikke ved dette. Sviinet blev staaende i Boghveden indtil den 10de Septbr. altsaa i 13 Dage, uden at der ved samme var midste Tegn til nogen sygelig Tilstand.

Ottende Forsøg.

En sort Geed og et hvidbroget Rid stod hele Sommeren toiret i Boghveden og befandt sig der ved meget vel.

Niende Forsøg.

To Lam bleve i en Tid af 14 Dage fodrede med Boghvedehalm. Da de kom fra Græsset ind paa det tørre Foder, vragede de dette i de første Dage, men aad det dog siden efter ret godt uden at de deraf bleve syge.

Af disse Forsøg troer jeg der kan drages følgende Resultater.

- 1) At den grønne Boghvede ei er saa farlig for Faaret naar det nyder den afbugget i Skygge, som naar det staaer toiret i samme.
- 2) At dette Foder ei ytrer sin farlige Virkning meget heftigt paa hiint Dyr, naar det aleue toires i samme i Kjøligen.
- 3) At den grønne Boghvede derimod skader Faaret meget, naar det staaer i samme hele Dagen udsat for Soelhedens Indvirkning.
- 4) At den, ved et ellers haardt angrebet Faar, ei virkede paa de enkelte sorte Pletter, der fandtes paa samme.
- 5) At dette Foder ikke har vviist nogen synderlig skadelig Virkning, hverken paa de hvide eller fortbrogede Sviin, som brugtes til hine Forsøg.

- 6) At Geden og Riddet uden Skade kan nyde den grønne Boghvede.
- 7) At Fodring med Boghvedehalm i 14 Dage ei har sat Lam, som hele Tiden stode i Stien, i nogen sygelig Tilstand.

Udfaldet af disse Forsøg have tildeels bekræftet de Erfaringer Hr. Kammerraad Drewsen allerede har anført om den grønne Boghvedes skadelige Virkning, især hvad Faaret angaaer. Ved Svinet har denne Forfatter derimod seet slemmere Folger efter hiint Foder, end de anstillede Forsøg have bevirket. Det der her er meest paafaldende er Bekræftelsen paa den af Hr. Kammerraaden alt fremsatte Erfaringsætning, at den sorte Farve afviser den grønne Boghvedes skadelige Indvirkning.

Hvad der ved den grønne Boghvede egentlig frembringer de ovenanførte Tilfælde, er endnu indhyllet i Mørke. Jeg tillader mig til dette oplyste Selskabs nærmere Undersøgelse at fremsætte, om ikke Insekter i det mindste hos Faaret skulde være her med i Spillet? Skabmidten er meest virksom naar den lever i en til dens Oplivelse passende Temperatur og derfor føle Skabpatienterne en vedvarende Uroe, naar de ligge i de varme Døner, da denne derimod mere taber sig naar de ere ude af Sengen. Faaret leed næsten intet da det stod paa Stalden i Skygge, ved at indtages i den stærke Hede formindstedes dets Lidelser, men

disse vare utaalelige i Soelheden. Denne min For-
 modning bekræftes endnu ved hvad en Landmand
 i Sommer fortalte mig om Fodring med Boghvede-
 halm. En Deel af hans Faarestof vare Vinteren
 igjennem fodrede med Boghvedehalm, da de andre
 derimod intet havde faaet af hiint Foder. En
 varm Foraarsdag lader han alle Faarene lukke
 ud, og efter at de med Boghvedehalm fodrede Faar
 havde opholdt sig nogen Tid i Soelvarmen bleve
 de rasende; de andre derimod gif ganske roelige.
 Har Soelvarmen ikke her sat de endnu ukjendte
 Insecter i Virksomhed, som laae i Obale medens
 Faarene stode i Stalden? Deconomiske Korfattere
 paastaae ligeledes at Sviin, som fodres med skraaet
 Boghvede eller Boghvede Avner, skulle i Foraaret,
 naar varme og soelstjensfulde Dage indfinde sig,
 tumle omkring, falde omkuld og strige saa jammer-
 ligt, at deres Død maatte formodes at være uund-
 gaelig. Var det Nydelsen af Boghvedehalmen,
 der virkede skadeligt, hvorfor skulde dens skadelige
 Virkning da ei allerede før have viist sig? Hvor-
 for leed det Lam som i de anstillede Forsøg under
 Soelhedens Indvirkning nød den grønne Boghve-
 de saa meget, medens det, som i Kjølningen fortæ-
 rede samme, næsten intet følte til dens skadelige
 Virkning, og da det, som stod i den skoggefulde
 Stald ikke havde nogen ubehagelig Kornæmmelse
 af dette Foder? Professor Pohl har, som Kam-
 merraad Drewsen bemærker, ogsaa især lagt Mærke

til at Heste, Køer og Sviin. lide af Boghveden, naar Veivet er varmt, og denne Forfatter paa staar ligeledes, at først efter Kyndelmisss naar Tøvedir, altsaa mere varmt Veir, indfinder sig, yttre Boghvedehalm sin farlige Virkning. Hr. Professor Hornemann, som jeg meddelte min For modning om Aarsagen til Boghvedens skadelige Vigning, har i dette Efteraar havt den Godhed, under det i den Botaniske Have værende fortræf felige Mikroskop at undersøge enkelte grønne Bog hvedeplanter, uden at finde slige Insekter paa samme. Det lader sig derfor imidlertid vel tænke at disse, skjønt forsvundne ved Efteraarskulden, kunde findes paa Boghveden, og leve vel under Sommerens Varme. Hvad der er vanskeligt at forklare, saavel ved denne Theorie som ved enhver anden, er, hvorfor den sorte Farve værner mod den grønne Boghvedes skadelige Indvirkning *). Archiatur Fischer troer, at Dyr af denne Farve have Mustler og Kar af en finere og mere sølsom Natur. Skulde den sorte Farve ikke have en ubehagelig Uddunstning, som var Insecter modbyde lig? — at Regerne have en ubehagelig Uddunstning er bekjendt — eller skulde maaske den ved den sorte Farve værende stærke Varmegrad, især i Solheden, forhindre at de ei søgte samme?

*) See Etatsraad Viborgs Bidrag til Boghvedens oeconomiske Beskrivelse i Oluffsens Nye oeconomiske Aualer 4de B. 1ste H. S. 52.

I Folge Kammerraad Drewsens Jagttagelser lide Lammene og Grisene mere af den grønne Boghvede end Faarene og Svinene. Dette taler ogsaa for Insektheorien, thi hvo veed ikke at Skabmiden hyppigere hjem søger BARNET og det yngre Dyr end det voksne Menneske og det ældre Dyr.

For at gavne den gode Sag og komme Landheden nærmere, har jeg anstillet de anførte Forsøg. Ikke har jeg en saa ubestreden Selvtillid, at jeg skulde ansee disse for tilstrækkelige til at afgjøre de omtvistede Meninger, og med Fornøielse modtager jeg derfor enhver Bemærkning, der kan lede til at gjøre dem fuldstændigere og mere afgjørende.

T i l l æ g.

• Ved forestaaende Forsøg er min i Landoeconomiske Tidender bekjendtgjorte Erfaring, at den grønne Boghvede virker skadeligen paa Faaret og Svinet, end mere bekræftet, og selv den, vist nok endnu uforklarlige Omstændighed, at de Dele, som ere sorte paa det lidende Dyr, forsvaanes for Boghvedens Virkning, tillige beviist. — Jeg tilføier endnu, hvad Afhandlingen ikke omtaler, fordi det først opdagedes i Landhuusholdnings Selskabets Sal, hvor Hr Professor Viborg fremviste det ene af de Lam, hvormed han havde gjort Forsøg: At dette paa Ørene havde smaa, ei større end Er-

ter, sorte Pletter, rundt om hvilke Sogdommen var gaaet, uden at berøre dem. Dette Lam havde imidlertid været saa stærkt angrebet, at Huden havde været borte af Ørerne og af Overhovedet, hvis Skind nu var rynket og blottet for Haar, undertagen paa de sorte Pletter; ja at det havde endog aldeles mistet Synet. At Boghvedens skadelige Virkning vorder større, naar Dyret er udsat for Solens umiddelbare Virkning paa Hovedet, synes ogsaa beviist ved Hr. Professorens Forsøg.

Skjøndt jeg, som jeg troer, er den første, der har bemærket, at Boghvedens skadelige Virkning modificeres ved Dyrets Farve, saa er jeg dog ikke den eneste, der har kjendt dennes Virkning. Da jeg sidste Sommer var paa Wögelin, spurgte Hr. Prof. Korte mig, om jeg vidste noget om, at Boghveden var skadelig for Faaret, og da jeg sagde ham, hvad jeg i den Anledning havde erfaret, svarede han mig: "De er den Tredie, der har sagt dette, og nu skal vi gjøre Forsøg." Men da jeg fortalte ham, hvorledes jeg havde seet Boghveden være næsten aldeles uskadelig for sorte eller sorte-brede Svin, smilede han, og sagde med den Godmodighed og Ligefremhed, hvormed denne Mand bliver saa æltskærdig; "Havde jeg ikke, inden De kom her, allerede hørt Dem roses af Deres Landsmand for Sandhedskjærlighed, vilde jeg have tvivlet paa Rigtigheden heraf."

2det Bind 3die Hefte.

(19)

Da jeg paa min Hjemreise opholdt mig nogle Dage hos en Elægtning i Hannover, kaldt Samtalen paa Boghveden, som der dyrkes i Mængde. Saare naturligt spurgte jeg, om man vidste af nogen skadelig Virkning deraf paa Huusdyrene. O ja! var Svaret, naar Kalkunerne komme paa en nyelig høstet Boghvedeager, hvor megen Kiærne er affalden, saa faae de hæstigt Kløe i Sovedet, og Kløe sig da indtil Blodet løber ned af dem! Man forsikrede mig forresten, at naar man om Vinteren gav Kalkunerne tørstet Boghvede, saa var den aldeles uskadelig. Jeg spørger: hvorfor? Er det fordi Boghvede-Kiærnen da har tabt en skadelig Substantz, som den i frisk Tilstand har, eller spiller den, om Efteraaret ofte endnu brændende Soel, der om Vinteren har tabt al Varme, ogsaa her en Rolle? Jeg vover ikke at svare, men anbefaler denne interessante Sag til grandstende Landmænds Forsøg.

Udgiveren.
